

Стала економіка

УДК 338.43:330.35(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20458418>

Аграрний сектор України як чинник економічного розвитку та стійкості: кількісна оцінка за показниками доданої вартості

Довгопол Ярослав Сергійович,

аспірант кафедри економіки, обліку і оподаткування,
Національний університет «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна, <https://orcid.org/0009-0005-5530-8031>

Прийнято: 11.05.2026 | Опубліковано: 30.05.2026

***Анотація:** У статті виконано кількісну оцінку ролі аграрного сектору у забезпеченні економічного розвитку та макроекономічної стійкості України у 2014–2023 рр. Особливу увагу приділено визначенню внеску галузі у створення валової доданої вартості (ВДВ) та її структурному впливу на формування валового внутрішнього продукту (ВВП) у період довоєнного зростання та воєнних викликів.*

Методологічною основою дослідження є системний, структурно-функціональний і порівняльно-динамічний підходи. Застосовано індексний та структурно-аналітичний методи для аналізу зміни частки аграрного сектору у ВДВ і ВВП, а також метод економічного узагальнення для інтерпретації результатів. Інформаційну базу сформовано на основі офіційних статистичних даних Державної служби статистики України за 2014–2023 рр., міжнародних звітів World Bank, FAO, OECD, UNDP і аналітичних матеріалів Національного інституту стратегічних досліджень.

ЗДОБУТКИ ЕКОНОМІКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ІННОВАЦІЇ

Для оброблення даних використано методи тренд-аналізу, порівняння абсолютних і відносних показників та побудову структурних співвідношень між галузевими індикаторами.

Встановлено, що аграрний сектор відіграє ключову роль у функціонуванні національної економіки, забезпечуючи в середньому 8,3-12,5 % ВВП та 9-11 % валової доданої вартості. Порівняльний аналіз показав, що у довоєнний період (2014–2021 рр.) сільське господарство розвивалося швидше, ніж економіка в цілому, виконуючи функцію драйвера зростання. У воєнні 2022–2023 рр. галузь зазнала зниження темпів виробництва, однак утримала здатність формувати високу частку ВДВ, що підтверджує її стабілізуючу функцію. Підвищення частки аграрного сектору у ВВП до 11,43 % у 2022 р. свідчить про збереження його системного значення навіть за умов воєнних ризиків. Виявлено, що стійкість галузі забезпечується диверсифікацією експорту, гнучкістю логістики, орієнтацією на внутрішнє споживання та підтримкою міжнародних партнерів.

Підтверджено, що аграрний сектор України виконує дві взаємодоповнюючі функції – у стабільний період він є чинником економічного зростання, а в кризових умовах - основою макроекономічної стійкості. Результати дослідження свідчать, що система створення доданої вартості у сільському господарстві формує ядро стійкості національної економіки. Практичне значення отриманих висновків полягає у можливості використання їх для розроблення державних стратегій відновлення, спрямованих на посилення потенціалу агропромислового комплексу як ключового елемента структури ВДВ та ВВП України. Подальші дослідження варто орієнтувати на регіональні відмінності, вплив політики підтримки фермерства й ефективність інституційних механізмів забезпечення стійкості.

Ключові слова: продуктивність галузі, ресурсна ефективність, структурна динаміка, післявоєнне відновлення, виробничий потенціал, економічна рівновага, макростійкість, додана вартість, аграрний розвиток.

The Agricultural Sector of Ukraine as a Factor of Economic Growth and Resilience: A Quantitative Assessment Based on Value Added Indicators

Yaroslav Dovhopol

PhD student in the department of economics, accounting and taxation

National University “Chernihiv Polytechnics” ,

Chernihiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0005-5530-8031>

Abstract: *The study provides a quantitative assessment of the role of Ukraine’s agricultural sector in ensuring economic growth and macroeconomic resilience during 2014–2023. The research focuses on measuring the sector’s contribution to the creation of gross value added (GVA) and its structural impact on the formation of gross domestic product (GDP) in both the pre-war and wartime periods, thus clarifying its systemic importance for national economic stability.*

The methodological framework combines systemic, structural-functional and comparative-dynamic approaches. Index and structural-analytical methods were used to analyze changes in the share of agriculture in GVA and GDP, while the method of economic generalization was applied to interpret the results. The empirical base consists of official data from the State Statistics Service of Ukraine for 2014–2023, analytical materials of the National Institute for Strategic Studies, and international reports by the World Bank, FAO, OECD, and UNDP. Statistical processing employed trend analysis, comparison of absolute and relative indicators, and construction of structural correlations between key macroeconomic variables.

It was found that the agricultural sector remains one of the central components of the Ukrainian economy, generating on average 8.3-12.5 % of GDP and 9-11 % of GVA. In 2014–2021 the sector outpaced the overall economy, acting as a driver of growth, whereas in 2022–2023 it shifted to a stabilizing role amid wartime disruptions. The share of agriculture in GDP rose to 11.43 % in 2022, confirming its capacity to sustain macroeconomic equilibrium under crisis conditions. The resilience of the sector is mainly supported by export diversification, flexible logistics, adaptation to internal demand, and international assistance programs. These factors maintained the generation of value added even under loss of production capacity and trade constraints.

The study confirms that agriculture in Ukraine simultaneously performs two complementary functions: it serves as a source of economic growth in stable periods and as a foundation of macroeconomic resilience during crises. The obtained results broaden the empirical understanding of the relationship between sectoral performance and national stability. Practical implications include the use of quantitative findings for developing reconstruction strategies aimed at strengthening the productive and structural potential of the agri-industrial complex as a leading contributor to national value added and GDP. Future research should examine regional differences, the effectiveness of policy support mechanisms, and long-term structural transformations of the agricultural economy.

Keywords: *sectoral productivity, resource efficiency, structural dynamics, post-war recovery, production potential, economic balance, macroeconomic resilience, value added, agri-industrial development.*

Постановка проблеми. Аграрний сектор традиційно відіграє провідну роль у соціально-економічному розвитку України, забезпечуючи продовольчу безпеку, валютні надходження та зайнятість сільського населення. Проте в умовах глибоких структурних змін, що посилюються внаслідок воєнних дій

2022–2024 рр., перед економікою постала потреба переосмислити фактичну роль аграрної галузі не лише як виробничого комплексу, а як ключового чинника макроекономічної стійкості держави. Здатність аграрного сектору зберігати ефективність, адаптуватися до обмежень і підтримувати внутрішній ринок на тлі зовнішніх шоків стала одним із визначальних факторів утримання економічної рівноваги країни.

Водночас реальна оцінка внеску сільського господарства в економіку часто спрощується до показників обсягів виробництва чи експорту. Таке трактування не враховує глибинні структурні перетворення у створенні доданої вартості, а відтак частково викривлює уявлення про значимість галузі в національній економічній системі. Відсутність кількісного аналізу за показниками валової доданої вартості (ВДВ) і валового внутрішнього продукту (ВВП) обмежує можливості для об'єктивного визначення системного впливу аграрного сектору на економічне зростання та стійкість.

Отже, наукова проблема полягає у необхідності кількісного вимірювання ролі аграрного сектору у формуванні економічної стійкості держави та виявлення особливостей його впливу на макроекономічну динаміку в різні періоди - довоєнного й воєнного. Її вирішення дозволить оцінити реальний потенціал сільського господарства як стабілізатора національної економіки, визначити напрями ефективної державної політики розвитку галузі та обґрунтувати підходи до післявоєнного відновлення.

З практичної точки зору результати такого дослідження сприятимуть підвищенню обґрунтованості економічних рішень у сфері аграрної політики, розробленню стратегій збалансованого зростання та формуванню моделі стійкої економіки України на основі поєднання виробничого й структурного потенціалу аграрного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль аграрного сектору в економічному розвитку України є предметом постійної уваги науковців, проте

підходи до її визначення суттєво різняться. Дослідження останніх років демонструють еволюцію наукових поглядів – від оцінки виробничої ефективності до розгляду галузі як чинника макроекономічної стійкості.

В. Рябоконт [1] визначає розвиток аграрного сектору через соціально-економічні умови його функціонування, наголошуючи, що навіть високий виробничий потенціал не дає стабільних результатів без належного економічного середовища та державного регулювання. Подібну позицію відстоюють Т. Пілявоз і Л. Глущенко [2], які аналізують сучасний стан сільського господарства й підкреслюють стратегічну залежність галузі від макроекономічного контексту.

У контексті євроінтеграції Я. Гадзало та Ю. Лузан [3] розглядають аграрний сектор як сферу, інтегровану у зовнішні економічні зв'язки, чутливу до вимог європейського ринку та конкурентного середовища. При цьому О. Шпикуляк, О. Ходаківська, М. Пугачов та О. Грищенко [4] звертають увагу на антикризовий потенціал аграрної галузі, показуючи, що саме під час кризових періодів – COVID-19, фінансових або воєнних шоків – сільське господарство виступає стабілізатором економічних процесів.

Більш глибокі посткризові аспекти досліджують О. Могильний, М. Калінчик і О. Грищенко [5], які розглядають аграрну сферу як базу для економічного відновлення після війни та акцентують увагу на необхідності реструктуризації виробництва. М. Геращенко [6] у своїх працях підкреслює багатовимірність економічної стійкості аграрного сектору – виробничу, фінансову, експортну та соціальну – і доводить, що стабільний розвиток галузі можливий лише за умови комплексного управління цими складовими.

В останні роки зростає кількість аналітичних робіт, які намагаються кількісно оцінити роль сільського господарства в економіці. П. Григурук і В. Співак [7] доводять, що динаміка створення валової доданої вартості у

сільському господарстві є вагомим індикатором економічної безпеки держави. Н. Прокопенко [8] підкреслює міжсекторні зв'язки та важливість сталого розвитку аграрної сфери через підвищення ефективності використання ресурсів. За оцінками А. Мовчанюк і А. Бойко [9], у період воєнних викликів аграрний сектор став одним із небагатьох напрямів реального виробництва, що зберіг позитивну динаміку та підтримував економіку за рахунок експортних доходів.

У міжнародному контексті World Bank, FAO та OECD [10-12] узагальнюють масштаби руйнувань аграрної інфраструктури та вказують на необхідність зміни політики відновлення, орієнтованої на підвищення доданої вартості продукції, а не лише нарощування обсягів сировини. Згідно з аналітичними матеріалами UNDP [13], саме аграрний сектор демонструє найкращі передумови для стійкого відновлення економіки через широкі горизонтальні зв'язки з переробкою, логістикою та торгівлею.

Попри широке коло досліджень, залишається низка невирішених питань. По-перше, переважна більшість праць характеризує роль аграрного сектору переважно якісно, не застосовуючи кількісних методів оцінки. По-друге, у науковій літературі практично відсутні порівняльні аналізи довоєнного та воєнного періодів із використанням показників валової доданої вартості. По-третє, існують розбіжності щодо інтерпретації функцій аграрного сектору – як драйвера зростання чи стабілізатора економіки – що потребує уточнення через емпіричні дані.

Таким чином, саме ці теоретичні й методологічні прогалини визначають наукову новизну дослідження, у якому здійснюється кількісна оцінка ролі аграрного сектору у створенні доданої вартості та забезпеченні економічної стійкості України, з урахуванням зміни умов його функціонування у 2014–2023 рр.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. У наукових дослідженнях останніх років роль аграрного сектору України в економічному розвитку традиційно оцінюється через призму його виробничого потенціалу, експортної активності та соціального значення. Водночас недостатньо дослідженими залишаються кількісні виміри його впливу на формування валової доданої вартості (ВДВ) та економічної стійкості держави. Переважна більшість робіт подає лише окремі оцінки динаміки або частки аграрного сектору у ВВП без системного зіставлення цих показників у довоєнний і воєнний періоди.

Недостатньо висвітленими є також питання структурних зрушень у межах самого аграрного сектору, зокрема зміни співвідношення рослинництва і тваринництва, перерозподілу трудових ресурсів та впливу логістичних обмежень на результативність виробництва. Залишаються відкритими проблеми оцінювання адаптаційної спроможності галузі до зовнішніх шоків, її ролі як стабілізатора макроекономічних процесів і джерела економічного відновлення у післявоєнний період.

Крім того, у науковому дискурсі бракує комплексного підходу, який би дозволив пов'язати динаміку ВДВ аграрного сектору з показниками ВВП на національному рівні та визначити, чи змінюється характер його впливу - від драйвера зростання до чинника стабілізації - в умовах воєнних викликів.

У цьому контексті власне дослідження спрямоване на заповнення зазначеної наукової прогалини. Авторська робота вперше поєднує аналіз обсягів реалізації, валової доданої вартості та ВВП за період 2014–2023 рр., що дозволяє кількісно визначити реальний внесок аграрного сектору у створення економічної вартості та підтвердити його роль у забезпеченні макроекономічної стійкості України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Аграрний сектор України за останнє десятиліття пройшов складний шлях трансформації – від стабільного драйвера економічного зростання у попередні роки до головного чинника економічної стійкості в умовах воєнних викликів. В умовах кризових явищ, зокрема зниження виробничого потенціалу, дисбалансу експорту та втрати частини ресурсної бази, виникає необхідність об'єктивно оцінити, яку роль відіграє ця галузь у збереженні макроекономічної рівноваги держави. Такий підхід має наукове й практичне значення, адже дає змогу сформулювати реалістичну основу для економічної політики відновлення.

Мета статті полягає у кількісній оцінці ролі аграрного сектору України в забезпеченні економічного розвитку та макроекономічної стійкості на основі аналізу показників валової доданої вартості (ВДВ) і валового внутрішнього продукту (ВВП) у динаміці 2014–2023 рр.

Відповідно до мети, у статті поставлено такі завдання:

1. Обґрунтувати значення аграрного сектору як системоутворюючого елемента економіки, що поєднує виробничу, соціальну, експортну та стабілізаційну функції.
2. Проаналізувати динаміку валової доданої вартості сільського господарства у порівнянні з показниками ВВП у довоєнний (2014–2021 рр.) та воєнний (2022–2023 рр.) періоди.
3. Визначити структурну частку сільського господарства у ВДВ і ВВП України та виявити тенденції її змін.
4. Дослідити, як змінився характер впливу аграрного сектору - від чинника економічного зростання до стабілізатора під час кризових умов.
5. Сформулювати науково обґрунтовані висновки та надати пропозиції щодо посилення ролі аграрної галузі у стратегіях економічного відновлення й підвищення стійкості економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до мети дослідження кількісна оцінка ролі аграрного сектору у забезпеченні економічного розвитку та стійкості України проведена на основі статистичних матеріалів Державної служби статистики України за 2014–2023 рр. [5; 6]. Аналіз охоплює періоди до початку повномасштабного вторгнення (2014–2021 рр.) та воєнний етап (2022–2023 рр.), що дозволило порівняти поведінку галузі в умовах економічного піднесення та системної кризи.

1. Загальні тенденції розвитку аграрного сектору України у 2014–2023 рр.

Аграрний сектор протягом десятиліття залишався однією з небагатьох сфер, які демонстрували стабільний позитивний внесок у формування валової доданої вартості (ВДВ) [1; 2]. Його розвиток забезпечувався поєднанням природно-ресурсного потенціалу, інтеграцією у світові ринки та високою гнучкістю виробничих структур. До 2021 р. спостерігалось поступове нарощування обсягів виробництва і реалізації, тоді як після 2022 р. акценти змістилися у бік збереження економічної стійкості.

У 2014–2021 рр. середній темп зростання обсягів реалізованої продукції сільського господарства становив 23,1 %, тоді як у 2022–2023 рр. він знизився до 14,7 %. Для економіки загалом відповідні показники становили 18,9 % та 22,1 %. Це означає, що у довоєнному періоді аграрна сфера розвивалася швидше за середній рівень економіки - виконуючи роль драйвера зростання [3; 5], а у воєнних умовах перетворилася на стабілізуючий елемент.

2. Аналіз структури валової доданої вартості та валового внутрішнього продукту

Деталізовані результати розрахунків наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняння динаміки основних макроекономічних показників
аграрного сектору України у 2014–2023 рр

Показник	2014– 2021 рр.	2022– 2023 рр.	Середній темп зміни, %	Характер впливу
Частка сільського господарства у реалізованій продукції економіки, %	5,8	6,1	+23,1	Випереджальне зростання
Частка сільського господарства у ВДВ, %	9,7	11,0	+19,3	Драйвер розвитку
Частка сільського господарства у ВВП, %	9,0	11,4	+18,0	Стабілізатор у воєнний період

Джерело: розраховано автором за даними Держстату України [5; 6].

Аналіз даних свідчить, що навіть за спадних умов воєнного періоду аграрний сектор зберіг високий рівень результативності. У 2022 р. його частка у ВВП зросла до 11,43 %, а у 2023 р. хоча й зменшилася, все ж залишалася значно вищою, ніж у 2014–2015 рр. Це підтверджує здатність галузі компенсувати скорочення в інших секторах економіки і виконувати стабілізуючу функцію [7; 9].

З погляду створення валової доданої вартості, сільське господарство продемонструвало відносну стійкість до шоків, що пояснюється високою часткою внутрішнього споживання, експортною диверсифікацією продукції (насамперед зернових і олійних культур), а також мобільністю виробничих ресурсів.

3. Структурні трансформації та фактори впливу у довоєнний і воєнний періоди

У довоєнний період (2014–2021 рр.) розвиток аграрного сектору базувався на двох ключових факторах: 1) поступовій модернізації технологій виробництва і зростанні

продуктивності;

2) інституційних реформах та розширенні експортних ринків.

У 2022–2023 рр. ці фактори були частково нівельовані, однак на перший план вийшли інші:

- стійкість виробничої інфраструктури та швидка переорієнтація логістики через західні регіони й порти ЄС;
- підтримка фермерського сектору міжнародними програмами FAO, USAID, UNDP [12; 13; 15], що забезпечило доступ до ресурсів і компенсацій;
- адаптивність трудового потенціалу, завдяки якій сільське господарство залишилося одним із найбільших секторів зайнятості в Україні.

Таким чином, підтверджується гіпотеза, що стійкість аграрного сектору є результатом поєднання внутрішніх і зовнішніх чинників, а не лише обсягів виробництва. Його роль у формуванні доданої вартості полягає у підтриманні балансу між виробничими й переробними ланцюгами, які зберігають економічну активність навіть у кризових умовах.

4. Порівняння з міжнародними оцінками

Міжнародні організації також фіксують вагомий внесок сільського господарства у стійкість української економіки. За оцінками World Bank (2024), близько 40 % обсягів експорту у 2023 р. припадало на агропродовольчу продукцію. Згідно з аналітикою OECD (2024), частка аграрного сектору у створенні національної доданої вартості України вдвічі перевищує середній рівень країн ЄС, а FAO (2025) наголошує, що збереження агровиробництва є критичним для макроекономічної стабільності [12; 13; 14]. Ці оцінки корелюють із результатами власних розрахунків і підтверджують, що українська аграрна економіка відіграє роль базового стабілізатора.

5. Інтерпретація результатів і наукове узагальнення

Отримані результати дають підстави для таких узагальнень:

1. У довоєнному періоді аграрний сектор виступав ключовим драйвером економічного зростання, формуючи позитивне сальдо зовнішньої торгівлі та забезпечуючи зростання ВДВ і ВВП вище середнього рівня по економіці.
2. У воєнний період він набув властивостей стабілізатора, що підтримує внутрішню економічну рівновагу та соціальну зайнятість, навіть за умов падіння промисловості і сфери послуг.
3. Збереження високої частки у ВДВ і ВВП підтверджує, що сільське господарство залишається найбільш адаптивним сектором національної економіки.
4. Вплив аграрного сектору на макроекономічну стійкість слід оцінювати не лише через обсяги виробництва, а через здатність галузі створювати економічну вартість у кризових умовах [4; 6; 8].

Таким чином, кількісний аналіз довів, що аграрний сектор України є системоутворюючою ланкою економіки, а його стабільність формує основу для подальшого економічного відновлення.

Висновки. Проведене дослідження дозволило комплексно оцінити роль аграрного сектору України у забезпеченні економічного розвитку та стійкості держави в динаміці 2014–2023 рр. На основі порівняльного аналізу показників валової доданої вартості та валового внутрішнього продукту доведено, що сільське господарство залишається одним із ключових системних елементів національної економіки, який забезпечує її стабільність навіть у періоди глибоких криз і зовнішніх загроз.

Виявлено, що в довоєнний період аграрний сектор виступав потужним чинником економічного зростання, демонструючи випереджальні темпи розвитку порівняно з економікою в цілому. Натомість у воєнний період його функція трансформувалася – галузь втратила частину виробничого

потенціалу, однак зберегла здатність формувати додану вартість, забезпечувати зайнятість та підтримувати макроекономічну рівновагу.

Отримані результати підтверджують, що стабільність аграрного сектору ґрунтується не лише на обсягах виробництва, а насамперед на його спроможності генерувати економічну цінність через внутрішні ланцюги доданої вартості, диверсифікацію експорту та ефективне використання ресурсів.

Поставлена мета дослідження досягнута: роль аграрного сектору у забезпеченні економічної стійкості кількісно оцінено, завдання щодо аналізу динаміки показників та визначення структурних тенденцій виконані.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні аналізу за регіональним виміром, порівнянні з країнами Східної та Центральної Європи, а також у вивченні довгострокового впливу аграрної політики на структурну модернізацію економіки України в післявоєнний період.

Список використаних джерел

1. Рябоконт В. П. Соціально-економічні умови розвитку аграрного сектору. *Економіка АПК*. 2021. № 2. С. 6-14. DOI:10.32317/2221-1055.202102006.
2. Пілявоз Т. М., Глущенко Л. Д. Сучасний стан та тенденції розвитку аграрного сектору України. *Modern Economics*. 2020. № 24. С. 143-150. DOI:10.31521/modecon.V24(2020)-23.
3. Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції. *Економіка АПК*. 2021. № 8. С. 6-17. DOI:10.32317/2221-1055.202108006.
4. Шпикуляк О. Г., Ходаківська О. В., Пугачов М. І., Грищенко О. Ю. Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах впливу пандемії

COVID-19. *Економіка АПК*. 2021. № 6. С. 26-41.
DOI:10.32317/2221-1055.202106026.

5. Державна служба статистики України. Валовий внутрішній продукт виробничим методом та валова додана вартість за видами економічної діяльності. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 28.04.2026).

6. Державна служба статистики України. Обсяг реалізованої продукції підприємств за видами економічної діяльності. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 28.04.2026).

7. Прокопенко Н. Сталий розвиток аграрного сектора економіки: поняття, сутність, умови реалізації. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. С. 171–180. DOI:10.32782/2524-0072/2024-64-115.

8. Григурук П., Співак В. Аналіз сучасного стану аграрного сектора економіки України в контексті забезпечення економічної безпеки. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2026. № 1. С. 40-54. DOI:10.31891/mdes/2026-19-4

9. Мовчанюк А. В., Бойко А. Аграрний сектор України в умовах війни: економічні виклики та державні інструменти стабілізації. *Економіка та суспільство*. 2026. № 84. DOI:10.32782/2524-0072/2026-84-46.

10. Кузьменко Г. О., Телендій А. А. Вплив війни на аграрний сектор України: виклики та роль державного управління. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського*. 2024. Т. 35(74), № 5. С. 22-27. DOI:10.32782/TNU-2663-6468/2024.5/04.

11. Негрей М. В., Тараненко А. А., Костенко І. С. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. № 40. DOI:10.32782/2524-0072/2022-40-38

12. World Bank. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA 4): February 2024. Washington, DC: World Bank Group, 2024. Available at: <https://www.worldbank.org> (дата звернення: 11.03.2026).

13. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). *Ukraine: Agricultural Damage Assessment and Recovery Needs*. Rome, 2025. Available at: <https://www.fao.org> (дата звернення: 11.03.2026).

14. OECD. *Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2024 – Ukraine Country Note*. Paris: OECD Publishing, 2024. Available at: <https://www.oecd.org/agriculture/> (дата звернення: 11.03.2026).

15. United Nations Development Programme (UNDP). *Resilient Recovery of Ukraine's Agricultural Sector: Policy Perspectives 2025*. Kyiv: UNDP Ukraine, 2025. Available at: <https://www.undp.org> (дата звернення: 11.03.2026).